

บทสรุปและขอเสนอแนะ

ในการศึกษาสำรวจชาวตัวใน 5 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอหางดง อำเภอสันป่าตอง อำเภอจอมทอง และ อำเภอฮอด มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจว่า ยังมีกลุ่มชนตัวหลงเหลืออยู่ในเขต 5 อำเภอนี้หรือไม่ ถ้ามีชาวตัวอาศัย ส่วนมากอพยพมาจากที่ใด อพยพมาเมื่อไร โดยประมาณระยะเวลาที่จวบยี่ที่อพยพมา ตลอดจนสำรวจคุณภาพความเป็นอยู่ โดยทั่วไปของชาวตัวในแง่วิถีการดำเนินชีวิตลักษณะเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ศึกษาการเปลี่ยนแปลงในด้านดังกล่าว สภาพปัจจุบันยังคงลักษณะของชาวตัวะมากน้อยเพียงใด โดยปรากฏชัดในคำสัมภาษณ์ การปรับตัวและการยอมรับวัฒนธรรมไทยพื้นเมืองเป็นไปในลักษณะใด

ผลจากการศึกษาวิจัยใน 5 อำเภอ พบว่าในเขตอำเภอเมือง ชาวตัวได้ถูกกลืนกลายเป็นคนไทยไปหมดแล้ว ส่วนหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า ในเขตอำเภอเมืองบริเวณเชิงคอกยู่เทพและตำบลแม่เหี้ยเป็นที่อยู่อาศัยของพวกตัวมานานแล้ว เห็นได้จากการประกอบพิธีกรรม เว้นสรวงปู่และย่าและเป็นประจำทุกปี โดยทำในเดือนเก้าเพือ (เดือนมิถุนายน) ปีนี้ตั้งกล่าวยังทำอยู่จนทุกวันนี้

อำเภอหางดงมีชาวตัวอาศัยอยู่ที่บ้านกวน หมู่ 6 ตำบลหารแก้ว และ บ้านขุนตง ตำบลขุนตง นอกนั้นอาจมีอยู่บ้างที่กระจัดกระจายในหมู่บ้านอื่น โดยไม่แต่งงานกับชาวบ้านอื่นแต่มีเพียงเล็กน้อย

ที่ตั้งของอำเภอหางดงนั้นอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอเมือง โดยห่างจากอำเภอเมือง 11 กิโลเมตร ซึ่งบ้านขุนตงแยกจากถนนสายเชียงใหม่ - ฮอด เข้าไปประมาณ 8 กิโลเมตร ในตำบลบ้านขุนตงมีตัวอยู่เพียงหมู่บ้านเดียวเท่านั้น คือ บ้านขุนตง

ส่วนบ้านกวน ตำบลหารแก้ว อยู่ห่างจากบ้านขุนตงประมาณ 15 กิโลเมตร โดยบ้านกวนห่างจากบ้านขุนตงลงมาทางทิศใต้และแยกจากถนนสายเชียงใหม่ - ฮอด ประมาณ 5 กิโลเมตร

อาณาเขตของบ้านกวนอยู่ติดกับหมู่บ้านของชนพื้นเมือง คือ ทิศใต้ติดกับบ้านต้นไคร ตำบลหนองตอง อำเภอหางดง ทิศเหนือติดบ้านไร่ ตำบลหารแก้ว ทิศตะวันตกติดบ้านวัวลาย

จากสภาพโดยทั่วไปของทั้ง 2 หมู่บ้านอยู่ในพื้นที่ราบซึ่งล้อมรอบไปด้วยคนพื้นเมือง โดยอยู่รวมกันมานานแล้ว ด้วยเหตุนี้จึงมีการผสมกลมกลืนและการยอมรับวัฒนธรรมกับคนพื้นเมือง ได้โดยง่าย แต่อย่างไรก็ตามก็สืบได้ว่า ลี้วะกลุ่มนี้ก็ยังสามารถรักษาเอกลักษณ์ของคนบางอย่าง เอาไว้ได้ถึงแม้จะไม่มากนักก็ตาม

ประวัติความเป็นมาของลี้วะในอำเภอหางดง ลี้วะในอำเภอหางดงเรียกตัวเองว่า " ลี้วะ " จากการสัมภาษณ์บุคคลในหมู่บ้านได้รับการบอกเล่าว่าพวกลี้วะอยู่ในท้องถิ่นนี้มานานแล้ว ทั้งตระกูลปู้รุษยา ลี้วะมากไม่ทราบภูมิฐานาที่แท้จริงของตนเอง ได้แต่เพียงสันนิษฐานเท่านั้นเช่น บางคนกล่าวว่าบรรพบุรุษของตนมาจากถิ่นแม่ฮ่องสอน หรือแม่น้ำสาละวิน บางก็ว่ามาจากอำเภอ แม่ละมาห์ จังหวัดตาก และ มาจากอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

อำเภอสันป่าตอง ที่อำเภอไม่มีลี้วะอาศัยอยู่หลายหมู่บ้านด้วยกันคือ ที่ตำบลยู่หว่า มี ลี้วะอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านอุเม็ง บ้านหนองบึง บ้านหนองพันเงิน ตำบลบ้านแม่ มีลี้วะอยู่ที่บ้านดง ตำบล หุ้งสะโตก มีลี้วะอยู่ที่บ้านหัวรินและ บ้านทุ่งเกี้ยว และที่ตำบลมะขามหลวง มีลี้วะอยู่ที่บ้านกวน นอกจากนี้ก็อาจมีลี้วะปะปนอยู่อีกเล็กน้อยในหมู่บ้านอื่นอันเนื่องจากการแต่งงาน

ลักษณะที่ตั้งของอำเภอสันป่าตอง อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ 22 กิโลเมตร ลี้วะที่สันป่าตองส่วนมากอยู่ต่างแยกเข้าตำบลบ้านกาด ยกเว้นบ้านกวน ตำบลมะขามหลวง ซึ่ง ถ้าไปจากอำเภอเมือง เชียงใหม่ จะแยกทางด่านซ้ายมือของถนน เชียงใหม่ - ฮอด ประมาณ กิโลเมตรที่ 25

จากการศึกษาพบว่าที่บ้านหัวริน หมู่ที่ 11 ตำบลหุ้งสะโตก มีกลุ่มชนลี้วะอยู่มากกว่า ทุกหมู่บ้านในอำเภอสันป่าตอง และอยู่มากกว่าหมู่บ้านอื่น นอกจากนี้ยังพบว่าการอพยพเข้ามา ของพวกลี้วะซึ่งส่วนมากดั้งแต่อดีตนานแล้วมีอพยพมาจากคอยหางอำเภอแม่แจ่ม เช่น บ้านผิคนดอง บ้านสะอางเหนือ สะอางใต้ บ้านสาม และบางพวกมาจากคอยป่าแม่ บ้านกอกน้อย สรุปแล้วลี้วะ ในอำเภอสันป่าตองส่วนมากอพยพมาจาก อำเภอแม่แจ่ม และเรียกตัวเองว่า " ละเวอะ "

อำเภอจอมทอง ในอำเภอจอมทองพบว่า ลี้วะส่วนมากอาศัยอยู่ที่บ้านห้วยรากไม้ ตำบลยางคราม ทั้งที่อยู่มานานแล้วและเพิ่งอพยพเข้ามาเรื่อยๆ โดยลี้วะพวกนี้อพยพมาจาก หลายหมู่บ้านในอำเภอแม่แจ่ม และ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

พวกที่อพยพมาจากอำเภอแม่แจ่ม มาจากบ้านเม็กหลวง บ้านสะอางเหนือ บ้านสะอางใต้ บ้านแปะ บ้านควง แม่ต๋อม บ้านกอกน้อย บ้านกอกหลวง รวมทั้งมาจากบ้านบ่อหลวง อำเภอช่อคำ นอกจากที่บ้านท่ายรักก็จะมีลี้ละอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากแล้วยังมีลี้ละอีกจำนวนหนึ่งแต่ไม่มากนัก อยู่ที่บ้านหมู่ 1 ตำบลคอกแก้ว ซึ่งเป็นลี้ละที่อพยพมาจากบ้านบ่อหลวง อำเภอช่อคำ

อำเภอช่อคำ ในอำเภอช่อคำมีลี้ละอาศัยอยู่หลายหมู่บ้าน เช่น บ้านกิวลม บ้านกองลอย บ้านบ่อหลวง ตำบลบ่อหลวง ซึ่งลี้ละที่บ้านกองลอย และ บ้านกิวลม เป็นลี้ละที่อพยพมาจากบ้านบ่อหลวง โดยลี้ละที่บ้านบ่อหลวงเชื่อว่าบรรพบุรุษของตนไม่ได้อพยพมาจากที่อื่น แต่อยู่ที่นั่นมานานแล้ว สมัยแรก ๆ จะอาศัยอยู่บนที่สูง แต่เมื่อมีประชากรมากขึ้นจึงขยายบ้านออกไปอยู่ในที่ต่ำ ซึ่งมีลักษณะพื้นลาดต่ำลงมา ลี้ละพวกนี้ เรียกตัวเองว่า " ลี้ละเวือก " (หรือลี้ละเวือะ)

จากการไปสัมภาษณ์ทั้ง 5 อำเภอ ปรากฏว่าลี้ละทั้ง 5 อำเภอรู้จักขุนหลวงวิลังคะ ในฐานะผู้นำหรือกษัตริย์ของกลุ่มชนลี้ละที่พวกคนให้ความเคารพนับถือพร้อมทั้งเชื่อว่าขุนหลวงวิลังคะ เป็นผู้สร้างเมืองเชียงใหม่ด้วย

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเคลื่อนย้ายอพยพของชาวลี้ละตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันพอจะสรุปได้ดังนี้

1. การศึกสงคราม เช่น พวกลี้ละที่อยู่อาศัยในเขตมระเทพพม่า เมื่อมีศึกสงครามก็อพยพหนีเข้ามาทางแม่น้ำคง (แม่น้ำสาละวิน) ภายหลังเมื่อศึกสงครามสงบแล้ว ไม่ได้กลับคืนถิ่นฐาน เช่น ลี้ละที่มาจาก อำเภอแม่ละมาศ จังหวัดตาก เมื่อมาแล้วก็มาหาถิ่นฐานใหม่เลย หลักฐานการเริ่มต้นอพยพจะเริ่มเมื่อไรไม่ปรากฏแน่ชัด แต่ที่แน่นอนคือ การอพยพยังคงมีอยู่เรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบัน
2. ความแห้งแล้ง ภาวะความอดอยากและความยากจน ลี้ละที่เหยียดย้อยอยู่บนคอกหรือที่ที่สูง อาชีพเดิมคือ หาของป่า ปลูกข้าวไร่ และปลูกพืชผักบางชนิด ผลผลิตส่วนมากนั้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ ถ้าปีใดฝนแล้ง การเพาะปลูกทำไร่ก็ไม่ได้ผลอันก่อให้เกิดความอดอยาก ซึ่งจำเป็นต้องค้นหาน้ำที่หากิน

ใหม่ที่ถูกคนสมัยโบราณและดีกว่าเดิมหรือเพื่อความอยู่รอด จึงเป็นสิ่งใหญ่ของการอพยพลงมาอยู่ในพื้นที่ราบ

การมาอยู่ครั้งแรกยังไม่มีการทำกินก็ต้องรับจ้างทำนาของคนพื้นเมืองเดิมที่อยู่มาก่อน บางทีมาจับจองแผ้วถางที่ดินที่ยังไม่มีใครเป็นเจ้าของ หรือรายได้จากการรับจ้าง พวกตัวนี้มีนิสัยขี้ขอม ขะขี้ขี้ และอกตัญญู จึงปรากฏว่าพวกตัวจะสามารถซื้อที่ดินเป็นของตนเองได้และปักหลักทำมาหากินต่อไป ส่วนการอพยพของชาวตัวจะอยู่เรื่อย ๆ นั้นเป็นผลมาจากผู้ที่มากลอมมัก รักชวนและติดตามกันลงมา บางทีเป็นญาติพี่น้องกัน

ลักษณะการประกอบอาชีพ

กลุ่มชนตัวจะตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในพื้นที่สูงหรือบนไหล่เขา จึงมีการทำไร่เลื่อนลอย ที่ซึ่งปลูกคือ ข้าวเจ้า ซึ่งใช้บริโภคเป็นหลัก ดังปรากฏในคำกล่าวในพิธีบวงสรวงปู่และย่าและที่ว่า " ตัวเยี่ยะไร บ่ หื้อตายคา ไทยเยี่ยะนา บ่ หื้อตายเหี่ยวแห้ง " อันหมายถึง อย่าให้คนข้าวของชาวตัวตายคาไร่ อย่าให้คนข้าวของชาวไทยเหี่ยวแห้งในท้องนา

ต่อมาชาวตัวได้เรียนรู้วิธีการปลูกข้าวแบบนาคำจากคนไทย ชาวตัวที่อพยพมาอยู่ในเขต 5 อำเภอมีลักษณะอาชีพเหมือนกันหมด คือ ยึดอาชีพการทำนาเป็นหลัก ซึ่งแต่เดิมก่อนอยู่บนที่ราบสูงจะปลูกข้าวเจ้า และกินแคข้าวเจ้า แต่พออพยพมาอยู่ในที่ราบก็หันมาปลูกข้าวเหนียวแบบคนพื้นเมือง และนานเข้าก็กินข้าวเหนียวแทนการกินข้าวเจ้า ยกเว้นที่อำเภอฮอด ซึ่งตัวส่วนมากยังคงนิยมบริโภคข้าวเจ้าเหมือนเดิม

นอกจากการทำนาแล้วหลังจากฤดูกาลเก็บเกี่ยวก็จะมีการปลูกพืชชนิดอื่นบ้าง เช่น ยางูบ ถั่วเหลือง หอม กระเทียม เป็นต้น โดยจะปลูกตอนว่างจากการทำนา ส่วนใหญ่ปัจจุบันนี้ระบบชลประทานดี มักปลูกข้าวได้ปีละ 2 ครั้ง รายได้ส่วนมากมาจากผลผลิตทางการเกษตร

นอกจากนั้นยังมีอาชีพอื่น ๆ บ้างเล็กน้อย เช่น รับราชการ ค้าขาย และยังมีอีกอาชีพหนึ่งที่ตัวมักยึดเป็นอาชีพหลัก ก็ อาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างปลูกข้าวทำนา ทำงานก่อสร้าง

จากการศึกษาพบว่า ชาวตัวเป็นคนขยันไม่ชอบอยู่ว่างและมีนิสัยขี้ขอมคอกตัญญู

อยู่ยากินง่าย จึงมักมีเงินทองเหลือพอที่จะซื้อที่ดินเพิ่มเป็นของตนเองได้ ชาวตัวะยังมีความสามารถในด้านจักสาน เช่น การสานสานหรือเสื่อ ตลอดจนพวกเครื่องใช้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น อุปกรณ์ในการจับปลา ขวกไฟ กระจ่า กระจง กระจัง เป็นต้น โดยเฉพาะที่บ้านหัวริน หมู่ 11 อำเภอสันป่าตอง ปัจจุบันชาวบ้านมีรายได้จากการสานเสื่อขายโดยส่งไปขายต่างอำเภอ จึงนับเป็นรายได้ที่ดีพอสมควร การสานเสื่อของคนหมู่บ้านหัวรินมีมากพอที่จะเห็นจากการรวมกลุ่มกันขึ้นในหมู่บ้านเพื่อช่วยเหลือกันในด้านวัตถุดิบและการหาตลาด

อาหารการกินของชาวตัวะ โดยทั่วไปจะกินคล้าย ๆ กับคนพื้นเมืองทั่วไป แต่อาหารประจำที่จะต้องอยู่ในครัวของชาวตัวะคือ " ถั่วเน่า " หมายถึงอาหารที่ทำจากถั่วเหลืองด้วยวิธีการนำมาหมักจนแล้วเอามาห่อใบตองย่างไฟ ซึ่งมักใช้ประกอบอาหารเกือบทุกชนิด ตั้งแต่หน้าพริก และ แกงชนิดต่าง ๆ ถั่วเน่านี้นับว่าเป็นที่นิยมของชาวพื้นเมืองทั่วไปด้วย พืชผักต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบอาหารนั้นหาได้ไม่ยากเพราะส่วนมากจะปลูกไว้ทุกบ้าน ส่วนการแลกเปลี่ยนชนิดของสิ่งของที่มีอยู่กันนับว่ามีมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเช่น คนที่มีผักเอามาแลกเปลี่ยน หรือ เอาพริกมาแลกข้าว คนปั้นหม้ออาจเอามาแลกข้าว ลักษณะการแลกเปลี่ยนมักเป็นไปตามแต่จะตกลงกัน

ลักษณะของชาวตัวะ และคนพื้นเมืองในภาคเหนือโดยทั่วไปแล้วพอทานข้าวเสร็จจะต้องอมเมี่ยงและสูบบุหรี่ (เมี่ยงก็คือ ใบชาชนิดหนึ่งที่ปลูกตามเชิงเขา พืชชนิดนี้แต่เดิมเป็นของชาวจีน แต่ก็มีปลูกในเมืองไทยนานมาแล้ว โดยเรียกว่า ต้นเมี่ยง การทำเมี่ยงที่จะใช้อมคือ การนำใบเมี่ยงมาผึ่งและหมักกับเกลือ เมี่ยงมีการซื้อขายกันทั่วไปในภาคเหนือ)

เมี่ยงมีความสำคัญต่อชาวตัวะและคนพื้นเมืองดังกล่าวมาแล้วแต่เนื่องจากเมี่ยงปลูกไม่ได้ในทุกท้องที่จึงต้องมีการซื้อขายกัน ในสมัยก่อนการเดินทางยังไม่สะดวกเพราะถนนต่าง ๆ ยังไม่ดี การเดินทางมีสัตว์เป็นพาหนะ ดังนั้นการค้าขายหรือการเดินทางไปซื้อเมี่ยงจึงมีวัวค่างและม้าค่าง ดังที่รู้จักกันคือ การค้าวัวค่างม้าค่าง (กล่าวคือผู้ขายนำสินค้าต่าง ๆ บรรทุกหลังสัตว์คือ วัว และ ม้า ที่ใช้เป็นพาหนะในการเดินทาง)

อย่างไรก็ตาม การค้าวัวค่างม้าค่างนี้ ชาวตัวะเองมีการค้าในลักษณะนี้น้อยมาก แต่จะมีคนพื้นเมืองนำสินค้าขึ้นไปขายให้ชาวตัวะ เช่น เกลือ ยาสูบ เมี่ยง เป็นต้น ซึ่งเมี่ยงนี้

ซึ่งเมื่อย่างนี้นำไปจาก ตำบลป่าแม่ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ และที่อำเภอทอยสะเกิด สำหรับชาวม้งก็จะไปนำมาจากจังหวัดแพร่ จึงรู้จักกันดีในนามเขาแม่ (ยาสูบที่มาจากแพร่ ตามลักษณะการออกเสียงของชาวพื้นเมือง) ส่วนเกลือจะมีชาวพื้นเมืองหรือพวกจีนขนานำไปขายให้ ซึ่งชาวลัวะจะซื้อสินค้าเหล่านี้โดยเฉพาะเมี่ยงชาวลัวะชอบมาก

ศาสนา ความเชื่อ และ ประเพณี

ด้านศาสนา ของกลุ่มชนลัวะ จากการศึกษาพบว่าพวกเขาลัวะมีการนับถือพุทธศาสนา มาช้านานแล้ว โดยจะเห็นได้จากในชุมชนที่ลัวะอยู่อาศัยจะมีวัดทุกแห่ง คนลัวะส่วนมากเคร่งครัด ในหลักคำสั่งสอนทางศาสนาอย่างดี

ด้านความเชื่อ ลัวะมีความเชื่อในเรื่องผี จากการศึกษาจะพบว่าผีของลัวะ ถ้านับตั้งแต่อดีตมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งในปัจจุบันนับว่าการถือผียังคงมีความสำคัญอยู่ก็จริง แต่มีการลดจำนวนการเซ่นไหว้ต่าง ๆ ลงไปมากแล้ว เช่น ปัจจุบันที่มีการเซ่นไหว้กันเป็นส่วนมากก็คือ ผีบ้านผีเรือน ผีปู่ย่า ตายาย ๆ กับการนับถือผีของคนพื้นเมือง

ด้านประเพณี การแต่งกายปัจจุบันนี้นับว่าการแต่งกายของลัวะถูกกลืนเข้ากับการแต่งกายของคนพื้นเมืองเนื่องจาก มีความสะดวกสบายกว่าการแต่งกายแบบเดิม โดยเฉพาะผู้หญิงนั้นจะนุ่งผ้าจีนแคบพอดีตัว และ เสื้อตัวยาวเหมือนเสื้อพวกกะเหรี่ยงแต่สีขาว ไม่สะดวกสบายเหมือนการแต่งกายแบบพื้นเมือง แต่เสื้อผ้าแบบลัวะมักมีการเก็บรักษาไว้เป็นที่ระลึกอยู่

ภาษา ภาษาของลัวะนั้นนับว่ายังคงมีการพูดกันอยู่ในกลุ่มของตนเองอยู่ แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีการรับตัวอย่างมากโดยการพูดภาษาพื้นเมืองภาคเหนือกับคนอื่น เนื่องจากความจำเป็นในการติดต่อ แต่คนรุ่นที่มีอายุมาก ๆ มักจะพูดภาษาพื้นเมืองไม่ได้ ถ้าพูดได้ก็เป็นบางคำและไม่ชัด ส่วนเด็กรุ่นหลังเมื่อมีการเข้าโรงเรียนก็สามารถใช้ภาษาไทยได้เป็นอย่างดีในระยะ 30 ปีที่ผ่านมา ลัวะได้เรียนหนังสืออันหมายถึงคนรุ่นลูกหลานของพวกเขาที่อพยพมาจากบนดอย

ส่วนประเพณีอื่น ๆ เช่น ประเพณีการเกิด และ การตาย นับว่ามีการเปลี่ยนแปลงมายอมรับประเพณีตามแบบคนพื้นเมือง กล่าวคือ ในปัจจุบันนี้การเกิดก็นิยมไปโรงพยาบาล ถ้าพอจะสามารถไปได้ การตายถึงแม้ว่าลัวะจะมีประเพณีการตายแบบเอาศพไปฝัง แต่เนื่อง

จากเมื่ออพยพมาอยู่บนฝั่งราบประกอบกับการที่มาอยู่ร่วมกับคนพื้นเมืองซึ่งศพคนตายจะนำไปเผาที่ป่าช้า จึงมีการปรับตัวมายอมรับประเพณีการเผาแทนการฝังแบบคนพื้นเมือง ทั้งนี้อาจเป็นไปตามสภาพท้องที่ด้วยเพราะ เมื่ออยู่บนคอคอยบนเขาความเป็นไปได้ในการฝังเกี่ยวกับสถานที่คงเป็นไปได้ง่ายกว่าพื้นที่ราบซึ่งส่วนมากเป็นที่ดินที่ทำกินมากกว่า

ทางด้านสังคม สามารถสรุปได้ว่า ลัวะทั้ง 5 อำเภอมีการยอมรับวัฒนธรรมประเพณีของคนพื้นเมืองตลอดจนมีการผสมผสานกันใกล้ชิดพอสมควร เกือบจะทุกคำที่กล่าวมา ยกเว้นพวกที่อพยพลงมาจากคอยมั่งยังคงมีอยู่เรื่อย ๆ อาจต้องใช้เวลากการปรับตัวต่อไป

ลักษณะการ เมืองการปกครอง

อาจารย์ไกรศรี พินยานะพันธ์ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการที่ชาวลัวะยอมรับอำนาจการปกครองของกษัตริย์ล้านนาตั้งแต่สมัยพญามังราย (พ.ศ. 1839 - 1860) อันก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เนื่องจากชาวไทยพื้นเมืองก็ยอมรับนับถือและเคารพบูชาผีบรรพบุรุษของชาวลัวะคือ ผีปู่และย่าสะ และ ผีขุนหลวงวิลังคะ และทั้งอาจารย์ไกรศรี และ Kuns Tadter ได้กล่าวถึงการที่กษัตริย์ล้านนาได้ประทานหลายเงิน ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิบัตรเสมือนกฎหมายที่ให้การยอมรับในสิทธิการถือครองที่ดินทำกินของชาวลัวะ พร้อมทั้งยังยอมรับการสืบทอดตำแหน่งของหัวหน้าชาวลัวะที่เรียกว่า สะมาง (สะมั่ง) หรือตำแหน่งขุน ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ทำหน้าที่ปกครองชาวลัวะตามหลายเงิน หรือ สิทธิบัตร ดังเช่นหลายเงินของพระเจ้ามโหตรประเทศ (พ.ศ. 2395) แสดงให้เห็นการจัดระเบียบการบริหารการปกครองของชาวไทยที่มีต่อชาวลัวะ โดยกำหนดตำแหน่ง ๆ ที่ทำหน้าที่ปกครองควบคุมดูแลชาวลัวะ พร้อมทั้งกำหนดจัดการเก็บส่วย และการยกเว้นการเกณฑ์แรงงานชาวลัวะตามกฎหมายในขณะนั้น นอกจากนี้ยังมีบทลงโทษเมื่อชาวลัวะกระทำความผิดไว้ด้วย โดยถือเป็นจารีตประเพณีการปกครองของไทยต่อชาวลัวะที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน เฝิงจะมีการยกเลิกวิธีการดังกล่าว เมื่อมีการปฏิรูปการปกครองมณฑลพายัพ (พ.ศ. 2427 - 2476) โดยการรวบรวมหัวเมืองประเทศราชล้านนาเข้าเป็นเขตการปกครองของกรุงเทพฯ อำนาจทางการเมืองและสิทธิของเจ้านายเมืองเหนือก็ลดลงไป

ความสัมพันธ์ระหว่างลั๊วะกับชนกลุ่มอื่น

ความสัมพันธ์กับคนพื้นเมือง ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างลั๊วะกับคนพื้นเมืองกล่าวได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ติดต่อกันตลอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์ที่ระหว่างชาวลั๊วะกับคนพื้นเมืองนั้นมีปรากฏในกลุ่มชนลั๊วะที่มีการอยู่ร่วมกับคนพื้นเมืองมานาน ในลักษณะของหมู่บ้านที่ใกล้กัน มีการพึ่งพาอาศัยกันมาตลอด เช่น ชาวพื้นเมืองว่าจ้างชาวลั๊วะมาช่วยทำงานในไร่นาของตน หรือ ให้ชาวลั๊วะทำเครื่องจักสานสำหรับใช้สอยในบ้านเรือน ตลอดจนการมีสิ่งที่ยึดเหนี่ยวในวิถีชีวิตเหมือนกันคือ การศรัทธาในพุทธศาสนาที่มีการร่วมกันสร้างวัดตลอดจนทำพิธีทางศาสนาต่าง ๆ จึงก่อให้เกิดการพบปะไปมาหาสู่กันด้วยดี

ความสัมพันธ์อีกลักษณะหนึ่งคือ ในอดีตพบว่าในบางชุมชนของลั๊วะมักมีการแบ่งแยกระหว่างลั๊วะกับคนพื้นเมืองเช่น ลั๊วะบ้านขุนคง ตำบลขุนคง อำเภอหางดง เชียงใหม่ ลั๊วะที่นี่มีลักษณะแตกต่างจากลั๊วะกลุ่มอื่นในแง่การปรับตัวเข้ากับคนพื้นเมืองมักเป็นไปอย่างช้ากว่าลั๊วะกลุ่มอื่นที่พบในอำเภออื่นทั้ง ๆ ที่ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้านที่มีหมู่บ้านของคนพื้นเมืองล้อมรอบ การติดต่อกันระหว่างพวกลั๊วะกับคนกลุ่มอื่นเพียงเป็นการพูดคุยค้าขายเท่านั้น แต่จะไม่มีความสัมพันธ์มากไปถึงขั้นการชอบพอกันจนเกิดการแต่งงาน ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ลั๊วะที่บ้านขุนคงจะไม่ยอมแต่งงานกับคนกลุ่มอื่นเลย แต่จะแต่งงานเฉพาะในหมู่ลั๊วะขุนคงด้วยกันเท่านั้น แม้กระทั่งลั๊วะจากหมู่บ้านอื่นบางครั้งยังไม่ยอมให้แต่งงานด้วย ต่อมาเริ่มมีการยอมรับบ้างกล่าวคือ ยอมให้ผู้ชายในหมู่บ้านแต่งงานกับหญิงนอกหมู่บ้านได้ แต่ต้องนำผู้หญิงกลับเข้ามาในหมู่บ้านของตน แต่ในปัจจุบันเนื่องจากสภาพแวดล้อมตลอดจนความเจริญต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไป เท่าที่สำรวจพบว่า ก็มีการปล่อยให้เด็กผู้ชายอย่างอิสระในหมู่เด็กหนุ่มสาวรุ่นใหม่

จากลักษณะการปิดตัวของลั๊วะบ้านขุนคงดังกล่าวมาปรากฏว่าจากการสอบถามคนในหมู่บ้านไม่ได้มองว่าเป็นการปิดบังคับเพราะถือเป็ยเช็ด (จารีต) ที่ต้องปฏิบัติอย่างนั้น ประกอบกับเมื่อพิจารณาจำนวนประชากรชาวลั๊วะในหมู่บ้านนี้แล้วก็นับว่าเป็นหมู่บ้านที่มีชุมชนลั๊วะอยู่หนาแน่นไม่เป็นอุปสรรคต่อการเลือกคู่ ตลอดจนการเลือกคนมาแต่งงานก็มีความเข้าใจกันดีกว่าคนจากบ้านอื่น ปัจจุบันนี้ถึงแม้ว่าคนลั๊วะรุ่นใหม่เริ่มยอมรับการเลือกคู่อย่างอิสระเสรี แต่ชาวลั๊วะพื้นนี้ก็ยังไม่ค่อยนิยมการเลือกคู่ครองในกลุ่มอื่นยังคงเลือกคู่กับคนบ้านเดียวกันอยู่

อย่างไรก็ตามในบางครั้งความสัมพันธ์ระหว่างคนลี้ภัยกับคนพื้นเมืองมีลักษณะที่ไม่ค่อยดีคือมีความขัดแย้งหรือบาดหมางกันบ้าง ซึ่งมิใช่สาเหตุมาจากการที่คนพื้นเมืองมักมองลี้ภัยอย่างดูถูกโดยเห็นว่า ลี้ภัยเป็นคนที่น่าสงสารที่ไม่เจริญ ทำให้ลี้ภัยไม่พอใจและมีเรื่องบาดหมางกันขึ้นโดยเฉพาะในหมู่คนหนุ่ม ๆ เช่นอาจมีการทะเลาะวิวาทชกต่อยกันตามงานเมื่อยาง ๆ และอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจก็คือ ลี้ภัยที่อพยพมาอยู่บนที่ราบนานแล้วโดยเฉพาะลี้ภัยที่ได้มีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมกับคนพื้นเมืองจนบางครั้งแทบจะไม่เหลือความเป็นลี้ภัย ก็ไม่ต้องการให้ใครทราบถึงเชื้อสายดั้งเดิมของตนเพราะอาจอยากให้ผู้คนทั่วไปยอมรับตนอย่างคนพื้นเมือง ความบาดหมางในลักษณะนี้ยังคงมีอยู่จนถึงปัจจุบัน

สรุปแล้วความสัมพันธ์ระหว่างลี้ภัยกับคนพื้นเมืองโดยทั่วไปมีความใกล้ชิดติดต่อกันการกระทำกระตบกระทั้งในลักษณะที่กล่าวมาข้างต้นก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นเพียงปัญหาเล็กน้อยเท่านั้น

ความสัมพันธ์กับชาวเขาบางเผ่า เช่น กะเหรี่ยง ที่มีบ้างเล็กน้อย ในบางท้องถิ่นมีการอยู่อาศัยร่วมกัน ส่วนมากแล้วพบว่าที่ตำบลปะหลวง อำเภอฮอด เชียงใหม่ กะเหรี่ยงมารับจ้างทำงานกับชาวลี้ภัยตามไร่นา มีบ้างที่มีความสัมพันธ์ทางการแต่งงานระหว่างชาวลี้ภัยกับกะเหรี่ยง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเป็นการศึกษาในลักษณะการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นได้กล่าวไว้ในวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้างต้นแล้ว การวิจัยครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงชุมชนลี้ภัยใน 5 อำเภอทั้งที่ยังมีชาวลี้ภัยอาศัยอยู่ถึงในปัจจุบันและที่ไม่มีชาวลี้ภัยอาศัยอยู่แล้ว โดยเฉพาะในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวลี้ภัยในแต่ละหมู่บ้านของอำเภอทั้ง 5 ถึงแม้จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นคงจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติของกลุ่มชนดั้งเดิม ของท้องถิ่นด้านนาหังแกอศัตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ในลักษณะที่เป็นต้นทางการความเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมของกลุ่มชน ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในระดับที่กว้างกว่านี้ต่อไปในอนาคต